

II. STUDII, ARTICOLE, OPINII

CALCULUL MASEI SUCESORALE (PARTEA A II-A)¹

Ioana NICOLAE

Universitatea Transilvania din Braşov
Facultatea de Drept

Abstract

The second part of the study dedicated to the calculation of the succession mass presents the method of calculating the net asset of the inheritance. This operation involves the deduction from the gross assets of the inheritance of the succession debts. The next operation is that of a fictitious reunion of the value of the donations made by the deceased, in order to finally calculate the succession reserve and the available share of the inheritance.

Keywords: *succession mass, the net asset of the inheritance, evaluation of goods.*

1. Stabilirea activului net al moştenirii

Cea de-a doua operaţiune impusă de textul art. 1091 alin. (1) lit. b) C. civ. priveşte stabilirea activului net al moştenirii, care se obţine prin scăderea din activul brut a pasivului succesoral. Activul brut al moştenirii încorporează toate bunurile mobile şi imobile, corporale şi incorporale ce se regăsesc în patrimoniul defunctului, bunuri ce vor fi evaluate valoric. Pasivul succesoral este reprezentat de obligaţiile patrimoniale ale defunctului care există în patrimoniul succesoral la momentul deschiderii moştenirii. Pasivul moştenirii include datoriile şi sarcinile moştenirii. Datoriile moştenirii pot avea natură legală, contractuală, delictuală etc. În pasivul succesoral sunt incluse şi datoriile defunctului faţă de terţi, inclusiv datoriile defunctului faţă de moştenitori. În ce priveşte sarcinile moştenirii, sunt avute în vedere cheltuielile de înmormântare, inclusiv pomenile şi parastasele,

¹ Prezenta parte reprezintă o dezvoltare şi adăugire la materialul publicat anterior în lucrarea intitulată *Devoluţiunea legală şi testamentară a moştenirii*, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2016.

potrivit obiceiului locului, cheltuielile făcute pentru administrarea bunurilor succesoriale, precum și cele legate de lichidarea moștenirii, inclusiv cheltuielile generate de desfășurarea procedurii succesoriale (cum sunt cheltuielile predării legatelor), precum și taxele și impozitele plătite pentru bunurile moștenite² etc.

Nu fac parte din pasivul succesiunii obligațiile asumate *intuitu personae* de defunct, care se sting la moartea acestuia, precum obligația legală de întreținere, cele decurgând dintr-un contract de mandat, de antrepriză etc. Nu fac parte din pasivul succesoral datorii personale ale moștenitorilor privind taxele succesoriale datorate, onorariul datorat notarului instrumentator ori taxele judiciare de timbru achitate în procedurile judiciare și onorariul avocațial pentru acțiunile formulate. Nu sunt incluse în pasivul succesoral obligațiile civile imperfecte, ori cele prescrise, și nici obligațiile sub condiție suspensivă, care nu au luat încă naștere.

Datoriile din contractele aleatorii, ca, spre exemplu, renta viageră sau obligația de întreținere asumată de defunct în schimbul dobândirii unui imobil și care nu se stinge prin moartea lui urmează a fi incluse în pasivul succesoral și scăzute din activul patrimonial. Evaluarea în acest caz este foarte anevoioasă, urmând ca evaluarea finală să poată fi făcută doar la momentul decesului creditorului, respectiv a creditorului întreținerii, ceea ce va putea genera o modificare a cuantumului rezervei și cotității disponibile a moștenirii, putând astfel impune reducțiunea liberalităților excesive³.

Operațiunea de determinare a activului net al moștenirii urmărește să determine valoarea la care se va face reunirea fictivă a donațiilor făcute de defunct⁴. Drepturile moștenitorilor rezervatari și legatarilor vor fi stabilite numai după scăderea din activul brut a pasivului succesoral. Dacă pasivul moștenirii depășește activul, soldul va fi considerat zero, și nu negativ. Aceasta deoarece în acest fel s-ar permite creditorilor moștenirii să își satisfacă creanțele în etapa următoare, cea a reunirii fictive a donațiilor⁵.

2. Reunirea fictivă a valorii donațiilor făcute de defunct

Potrivit art. 1091 alin. (1) lit. c) C. civ., pentru a ajunge în final să se calculeze rezerva și cotitatea disponibilă, legiuitorul a prevăzut ca ultimă operațiune, reunirea fictivă la activul net a valorii donațiilor făcute de defunct în timpul vieții. Această reunire nu este însă efectivă, ci ea se face doar pentru calcul. Scopul este acela de a vedea dacă liberalitățile făcute de defunct prin donații și legate se situează în limitele cotității disponibile a moștenirii. Dacă limitele cotității disponibile sunt depășite se va pune problema aducerii efective la masa succesorală a

² Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 111/1978, C.D. 1978, pp. 123-127.

³ Fr. Deak, R. Popescu, *Tratat de drept succesoral. Moștenirea testamentară*, Ed. Universul Juridic, București, 2019, pp. 295-296.

⁴ J. Kocis, P. Vasilescu, *Drept civil. Succesiuni*, Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 231.

⁵ I. Genoiu, *Dreptul la moștenire în Codul civil*, Ed. CH Beck, București, 2013, p. 235.

bunurilor donate (aceasta se poate realiza în natură sau prin echivalent). Reunirea fictivă urmărește protejarea drepturilor moștenitorilor rezervatari nu doar în privința liberalităților făcute prin testament ci și împotriva liberalităților pe care defunctul le-a făcut în timpul vieții.

Sunt supuse reunirii fictive toate donațiile făcute de către defunct în timpul vieții. Defunctul donator nu poate dispune exceptarea anumitor donații de la această operațiune, întrucât regulile interesând rezerva succesorală constituie norme imperative de la care nu se poate deroga. Astfel, sunt vizate donațiile autentice, donațiile făcute sub forma darului manual, în măsura în care acestea nu se încadrează în categoria darurilor obișnuite, donațiile simulate sau donațiile indirecte. Aceste donații sunt reunite fictiv indiferent dacă persoana donatară este un moștenitor, rezervatar sau nu, sau un terț. Nu are relevanță nici faptul că donațiile au sau nu sarcini. Dacă donația este făcută cu sarcină, operațiunea de reunire fictivă va viza numai diferența dintre valoarea bunului donat și sarcină, așa cum prevede art. 1091 alin. (2) C. civ. În ipoteza în care sarcina stipulată îmbracă forma unei donații indirecte, se va lua în calcul și valoarea acesteia, împreună cu donația directă. Astfel, dacă donatorul a stipulat că donatarul căruia i-a dăruit 70.000 lei va trebui să plătească refacerea acoperișului bisericii în quantum de 20.000 lei, la reunirea fictivă se va lua în calcul atât folosul pur gratuit de 50.000 lei, cât și donația indirectă de 20.000 lei. Nu are relevanță nici dacă donația s-a făcut cu scutire sau nu de raport, pentru că doar în cazul determinării cotității disponibile speciale a soțului supraviețuitor prevăzută la art. 1090 C. civ. se iau în calcul numai liberalitățile neraportabile. Astfel, și donațiile făcute cu scutire de raport vor fi luate în calcul la stabilirea rezervei succesorale.

Potrivit art. 1091 alin. (3) C. civ., „nu se va ține seama în stabilirea rezervei de darurile obișnuite, de donațiile remuneratorii și, în măsura în care nu sunt excesive, nici de sumele cheltuite pentru întreținerea sau, dacă este cazul, pentru formarea profesională a descendenților, a părinților sau a soțului și nici de cheltuielile de nuntă”. Acestea sunt exceptate și de la raportul donațiilor, potrivit art. 1150 alin. (1) lit. c) C. civ.

Darurile obișnuite sunt acelea făcute membrilor familiei sau prietenilor la aniversări, zile onomastice, nunți, botezuri etc. Pentru a nu fi reunite fictiv acestea trebuie să se situeze în limitele unei valori obișnuite. Aprecierea se face în funcție de momentul donației și situația patrimonială a donatorului.

Donațiile remuneratorii sunt acelea făcute în executarea unei obligații morale, de recunoștință, pentru anumite servicii prestate de cel în favoarea căruia este făcută (spre exemplu, medicului care a tratat pacientul etc.). Dacă donația remuneratorie depășește valoarea serviciilor prestate, constituind astfel o veritabilă liberalitate, ea va fi luată în calcul pentru stabilirea rezervei succesorale⁶.

⁶ Fr. Deak, *Tratat de drept succesoral*, Ed. Universul Juridic, București, 2003, p. 333.

În ceea ce privește sumele cheltuite pentru întreținerea sau, dacă este cazul, pentru formarea profesională a descendenților, a părinților sau a soțului, este necesar ca acestea să nu fie excesive, pentru a nu fi reunite fictiv la calcul. În schimb, dacă defunctul face aceste cheltuieli cu alte rude, cheltuielile respective vor fi supuse reunirii fictive, chiar dacă sumele cheltuite nu sunt excesive.

Cheltuielile de nuntă sunt de asemenea exceptate de la reunire în vederea stabilirii rezervei succesoriale. Legiuitorul a exceptat de la reunire doar cheltuielile de nuntă, nu și darurile de nuntă (acestea putând la rândul lor să fie exceptate dacă au o valoare obișnuită).

Este de precizat că operațiunea de reunire fictivă a donațiilor nu este una efectivă, ci doar pur matematic, pentru a vedea dacă este afectată rezerva succesorală. De asemenea, această operațiune nu va conduce automat la desființarea donațiilor în ipoteza afectării rezervei succesoriale, întrucât reducțiunea liberalităților excesive poate avea loc doar la solicitarea moștenitorilor rezervatari. Doar în ipoteza în care cotitatea disponibilă a moștenirii a fost depășită se va pune problema aducerii efective a bunurilor donate la masa succesorală.

Nu va intra în calcul nici valoarea bunurilor înstrăinate de defunct cu titlu oneros, cu excepția situației în care aceasta reprezintă o donație deghizată. Întrucât dovada deghizării actului este dificilă, legiuitorul a instituit în art. 1091 alin. (4) C. civ. o prezumție legală de gratuitate a actului încheiat de defunct cu titlu oneros cu un descendent, ascendent privilegiat sau cu soțul supraviețuitor, în schimbul uzufructului, al uzului sau al abitației sau în schimbul întreținerii pe viață ori al unei rente viagere.

Textul art. 1091 alin. (4) C. civ. stabilește că, „până la dovada contrară, înstrăinarea cu titlu oneros către un descendent ori un ascendent privilegiat sau către soțul supraviețuitor este prezumată a fi donație dacă înstrăinarea s-a făcut cu rezerva uzufructului, uzului sau abitației sau în schimbul întreținerii pe viață ori a unei rente viagere. Prezumpția operează numai în favoarea descendenților, ascendenților privilegiați și a soțului supraviețuitor, dacă aceștia nu au consimțit la înstrăinare”.

Deși moștenitorii rezervatari pot folosi orice mijloc de probă pentru a dovedi caracterul deghizat al înstrăinării, fiind terți față de actul respectiv, această dovadă este uneori foarte greu de făcut. Tocmai de aceea, legiuitorul a instituit prezumpția legală relativă de gratuitate a unui asemenea act.

Pentru a opera prezumpția este necesar, în primul rând, ca actul de înstrăinare să fie calificat de părțile contractante ca fiind cu titlu oneros. De asemenea, actul trebuie să îndeplinească condiția de a fi un act de înstrăinare cu rezerva uzufructului, uzului sau abitației sau înstrăinare în schimbul întreținerii pe viață ori a rentei viagere, așa cum ne indică textul legal. Actelor cu titlu gratuit, chiar făcute cu rezerva uzufructului, a uzului, a abitației sau cu sarcina întreținerii ori a unei rente viagere, nu li se aplică prevederile art. 1091 alin. (4) C. civ. Dacă actul este cu

titlu gratuit, simulația nu este prezumată, aceasta trebuind să fie probată. Dacă dovada fictivității sarcinilor nu va putea fi făcută, se va ține seama la calcul de valoarea rezultată din diferența dintre valoarea bunului donat și valoarea sarcinii, dacă sarcina nu reprezintă, ea însăși, o donație indirectă, grefată pe o donație directă⁷.

O altă condiție privește pe beneficiarul înstrăinării, care trebuie să fie un descendent, ascendent privilegiat sau soțul supraviețuitor. Remarcăm faptul că posibilitii beneficiari ai înstrăinării sunt succesibilii rezervatari ai defunctului. Această prezumție funcționează exclusiv în privința acestor categorii de moștenitori și nu poate fi extinsă aplicarea ei la alte categorii de rude ale defunctului. Calitatea de descendent, ascendent privilegiat sau soț supraviețuitor a beneficiarului trebuie să existe la data actului de înstrăinare. Legea nu cere ca beneficiarul înstrăinării să aibă calitatea de moștenitor al înstrăinătorului, prezumția operând chiar dacă dobânditorul renunță la moștenirea defunctului, devine nedemn sau decedează înaintea înstrăinătorului⁸. În această materie nu-și găsește aplicare textul art. 992 alin. (2) C. civ., care prevede că „sunt prezumate până la proba contrară ca fiind persoane interpușe ascendenții, descendenții și soțul persoanei incapabile de a primi liberalități, precum și ascendenții și descendenții soțului acestei persoane”. Încheierea unui act simulat prin interpunere de persoane se dovedește în condițiile dreptului comun, prezumția de interpunere de persoane instituită în materia incapacităților de a primi liberalități, neputând fi aplicată.

O altă condiție privește rezervarea de către înstrăinător a dreptului de uzufruct, uz sau abitație sau a întreținerii viagere ori a rentei viagere. Dacă prin contractul de vânzare nu se prevede însă rezervarea dreptului de uzufruct, uz sau abitație sau a întreținerii viagere ori a rentei viagere, se poate dovedi că respectivul contract constituie o donație deghizată. În ceea ce privește întreținerea, remarcăm faptul că textul legal se referă doar la întreținerea viageră, nu și la ipoteza întreținerii stipulate pentru o perioadă determinată.

Dacă aceste condiții sunt îndeplinite, moștenitorii rezervatari ai defunctului pot invoca prevederile art. 1091 alin. (4) C. civ. Invocarea prezumției aparține exclusiv moștenitorilor rezervatari, respectiv descendenților, ascendenților privilegiați sau soțului supraviețuitor ai defunctului. Astfel, nicio altă persoană nu o poate invoca, deși ar putea avea interesul de a se prevala de această prezumție. În consecință, donatarul căruia i s-a dăruit o sumă de bani riscă reducțiunea donației dacă această donație nu se încadrează în limitele cotității disponibile, fără a putea invoca prezumția prevăzută de art. 1091 alin. (4) C. civ., grație căreia, ca urmare a reunirii la masa de calcul a bunului înstrăinat, s-ar majora cotitatea disponibilă, evitându-se astfel reducțiunea donației sale.

⁷ Fr. Deak, *Tratat de drept succesoral*, Ed. Universul Juridic, București, 2003, p. 335.

⁸ M. Eliescu, *Moștenirea și devoluțiunea ei în dreptul RSR*, Ed. Academiei Republicii Socialiste România, București, 1966, p. 360.

Art. 1091 alin. (4) teza finală C. civ. arată că prezumția de gratuitate nu poate fi invocată de către descendenții, ascendenții privilegiați sau de soțul supraviețuitor ai defunctului, care au consimțit la înstrăinare. Prin a consimți la înstrăinare putem înțelege chiar semnarea actului în cauză de moștenitorii respectivi sau întocmirea unei declarații ulterioare încheierii actului, având acest obiect. Astfel, pe cale de excepție, moștenitorii rezervatari care au consimțit la înstrăinare, nu pot invoca prezumția de gratuitate instituită de art. 1091 alin. (4) C. civ. Spre exemplu, dacă fiul lui *de cuius* a consimțit la contractul de întreținere încheiat între aceasta din urmă și sora sa, el nu va mai putea invoca prezumția de donație, chiar dacă în urma reunirii fictive la masa de calcul s-ar constata o încălcare a rezervei succesoriale.

În ipoteza în care doar unii dintre moștenitorii rezervatari au consimțit la actul de înstrăinare, iar alții nu, se pune întrebare dacă donația va fi supusă reunirii fictive sau nu. Răspunsul la această întrebare trebuie să fie că donația respectivă se va lua în calcul la stabilirea rezervei, pentru că în ipoteza în care cel care nu a consimțit solicită aplicarea prevederilor art. 1091 alin. (4) C. civ., consimțământul celorlalți moștenitori rezervatari nu poate bloca aplicarea prevederilor imperative din materia rezervei. Aceia care și-au dat consimțământul vor putea, eventual, ulterior stabilirii rezervei succesoriale, în măsura în care aceasta a fost afectată de liberalități, să nu solicite reducățiunea.

Moștenitorul care și-a dat consimțământul la înstrăinare în mod valabil, (respectiv acesta a exprimat voința sa liberă și neviciată), nu poate reveni asupra acestuia⁹, pentru a invoca ulterior aplicarea prezumției instituite de art. 1091 alin. (4) C. civ.

Dacă cerințele legii sunt întrunite, efectele aplicării textului art. 1091 alin. (4) C. civ. sunt următoarele: ia naștere prezumția legală că înstrăinarea a fost făcută cu titlu gratuit și totodată prezumția potrivit căreia donația este scutită de raport.

Astfel, dacă prezumția de gratuitate operează, valoarea bunului astfel înstrăinat va fi reunită cu activul net al moștenirii și va fi supusă reducățiunii, dacă aduce atingere rezervei succesoriale. Dacă însă cotitatea disponibilă nu a fost încălcată, bunul rămâne valabil înstrăinat, nefiind supus nici raportului donațiilor, efectuarea unei donații sub formă deghizată echivalând cu scutire de raport¹⁰. Cu toate acestea, potrivit art. 1150 alin. (1) lit. b) C. civ., „nu sunt supuse raportului: (...) donațiile deghizate sub forma unor înstrăinări cu titlu oneros sau efectuate prin persoane interpușe, cu excepția cazului în care se dovedește că cel care a lăsat moștenirea a urmărit un alt scop decât scutirea de raport”. Așadar, deși în principiul donațiile deghizate nu sunt supuse raportului, totuși, dacă cel care a lăsat moștenirea a urmărit un alt scop decât scutirea de raport, această obligație va exista.

⁹ Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1269/1972, în *Repertoriu pe anii 1969-1975*, p. 203.

¹⁰ Fr.Deak, *Tratat de drept succesoral*, Ed. Universul Juridic, București, 2003, p. 336.

În ceea ce privește evaluarea bunurilor donate care fac obiectul reunirii fictive, art. 1091 alin. (2) C. civ. stabilește că „(...) se ia în considerare valoarea de la data deschiderii moștenirii a bunurilor donate, ținându-se însă cont de starea lor în momentul donației, din care se scade valoarea sarcinilor asumate prin contractele de donație. Dacă bunurile au fost înstrăinate de donatar, se ține seama de valoarea lor la data înstrăinării. Dacă bunurile donate au fost înlocuite cu altele, se ține cont de valoarea, la data deschiderii moștenirii, a bunurilor intrate în patrimoniu și de starea lor la momentul dobândirii. Totuși, dacă devalorizarea bunurilor intrate în patrimoniu era inevitabilă la data dobândirii, în virtutea naturii lor, înlocuirea bunurilor nu este luată în considerare. În măsură în care bunul donat sau cel care l-a înlocuit pe acesta a pierit fortuit, indiferent de data pieririi, donația nu se supune reunirii fictive. Sumele de bani sunt supuse indexării în raport cu indicele inflației, corespunzător perioadei cuprinse între data intrării lor în patrimoniul donatarului și data deschiderii moștenirii”.

Astfel, regula generală în privința evaluării bunurilor, fie ele mobile, corporale sau incorporale, ori imobile, este aceea că se ia în calcul valoarea la data deschiderii moștenirii a bunurilor donate, ținându-se cont de starea lor din momentul donației (ca și cum bunul nu ar fi ieșit din patrimoniul dispunătorului), din care se scade valoarea sarcinilor asumate prin contractele de donație.

Alături de regula generală, textul art. 1091 alin. (2) C. civ. a instituit și o serie de reguli speciale în ceea ce privește evaluarea bunurilor, după cum urmează:

a) dacă bunurile au fost înstrăinate de donatar, se va ține cont de valoarea lor la data înstrăinării. Astfel, chiar dacă după înstrăinare valoarea bunului a crescut substanțial, se va avea în vedere valoarea avută la data înstrăinării de către donatar, nu cea de la data deschiderii moștenirii;

b) dacă bunurile donate au fost înlocuite cu altele, se ține cont de valoarea, la data deschiderii moștenirii, a bunurilor intrate în patrimoniu și de starea lor la momentul dobândirii. Cu toate acestea, dacă devalorizarea bunurilor intrate în patrimoniu era inevitabilă la data dobândirii, în virtutea naturii lor, înlocuirea bunurilor nu este luată în considerare. Astfel, dacă donatarul a vândut bunul dăruit, iar cu suma obținută a procurat un alt bun, se va ține seama de valoarea celui de-al doilea bun de la data deschiderii moștenirii și de starea acestuia de la data dobândirii. Dacă cel de-al doilea bun este unul supus devalorizării (ex. un televizor), se va lua în considerare valoarea obținută ca urmare a înstrăinării bunului donat;

c) dacă bunul donat sau cel care l-a înlocuit a pierit fortuit, indiferent de data pieririi, donația nu se va supune reunirii fictive, considerându-se că bunul ar fi pierit chiar dacă ar fi rămas în patrimoniul lui *de cuius*. Apreciem că și pierirea pricinuită de forța majoră poate fi asimilată acestei ipoteze legale;

d) sumele de bani sunt supuse indexării în raport cu indicele de inflație, corespunzător perioadei cuprinse între data intrării lor în patrimoniul donatarului și data deschiderii moștenirii.

O chestiune mai delicată privește evaluarea nudei proprietăți și a dezmembrămintelor dreptului de proprietate ce au făcut obiectul liberalităților. Cum în acest domeniu nu există criterii de evaluare, se va apela la criteriile de evaluare cuprinse în legislația fiscală (Codul fiscal). De asemenea, potrivit art. 1098 alin. (1) C. civ., instituit în materia reducăunii, „(...) moștenitorii rezervatari au facultatea fie de a executa liberalitatea astfel cum a fost stipulată, fie de a abandona proprietatea cotității disponibile în favoarea beneficiarului liberalității (...)”. Astfel, moștenitorii rezervatari pot opta pentru a transmite beneficiarilor dreptului de uzufruct, uz, abitație, rentă viageră ori întreținere viageră, proprietatea cotității disponibile, astfel încât să nu mai execute liberalitatea.

În concluzie, în ceea ce privește ordinea operațiunilor pentru stabilirea masei de calcul sunt de menționat următoarele aspecte:

1. dacă moștenirea este solvabilă, ordinea operațiunilor este irelevantă, respectiv se scade pasivul succesoral din activul brut al moștenirii, iar apoi are loc reunirea fictivă la activul net a valorii donațiilor.

2. dacă moștenirea este insolubilă, ordinea operațiunilor este esențială (adică în situația în care valoarea pasivului este mai mare decât cea a activului). Astfel dacă în urma operațiunii de deducere a pasivului succesoral soldul este negativ, acesta nu va fi reținut la valoarea negativă, ci soldul va fi reținut la valoarea zero, tocmai pentru a nu se permite creditorilor să se îndestuleze din rezultatul etapei de reunire fictivă a donațiilor, caz în care s-ar încălca principiul relativității actului juridic față de terți. În concluzie, în cazul moștenirii insolubile masa succesorală (masa de calcul) este întotdeauna egală cu valoarea donațiilor.

3. Determinarea valorii rezervei și a cotității disponibile

În final, arătăm că, potrivit art. 1091 alin. (5) C. civ., „rezerva succesorală și cotitatea disponibilă se calculează în funcție de valoarea stabilită potrivit alin. (1). La stabilirea rezervei nu se ține seama de cei care au renunțat la moștenire, cu excepția celor obligați la raport, potrivit art. 1147 alin. (2)”.

Astfel, masa de calcul este obținută după ce are loc stabilirea activului brut al moștenirii și din acesta se scade pasivul succesoral, rezultând activul net al moștenirii, căruia i se adaugă fictiv, doar pentru calcul, valoarea donațiilor pe care defunctul le-a făcut în timpul vieții [în ordinea impusă de art. 1091 alin. (1) lit. a)-c) C. civ.]. La masa de calcul astfel stabilită se raportează rezerva succesorală a moștenitorilor rezervatari și cotitatea disponibilă, în scopul determinării valorii concrete, efective. Dacă în urma calculului va rezulta că s-a adus atingere rezervei succesoriale, va avea loc reducăunea liberalităților care au adus atingere rezervei.

De asemenea, potrivit art. 1091 alin. (5) teza finală, la stabilirea rezervei nu se ține seama de cei care au renunțat la moștenire, cu excepția celor obligați la raport¹¹ potrivit art. 1147 alin. (2) C. civ. Textul menționat arată că „prin stipulație expresă în contractul de donație, donatarul poate fi obligat la raportul donației și în cazul renunțării la moștenire. În acest caz, donatarul va readuce la moștenire numai valoarea bunului donat care depășește partea din bunurile defunctului la care ar fi avut dreptul ca moștenitor legal”. Cu alte cuvinte, ca regulă, cei care au renunțat la moștenire nu sunt obligați să raporteze donațiile primite de la defunct. Prin excepție de la regulă, dacă defunctul a prevăzut expres, donatarul poate fi obligat la raport chiar dacă renunță la moștenire, iar acesta va raporta numai valoarea ce depășește cota ce i-ar fi revenit ca moștenitor legal.

4. Concluzii

Cea de-a doua parte a studiului dedicat calculului masei succesoriale a prezentat modalitatea de calcul a activului net al moștenirii. Această operațiune presupune scăderea din activul brut al moștenirii a pasivului succesoral. Următoarea operațiune este aceea de reunire fictivă a valorii donațiilor făcute de defunct, cu scopul de se a ajunge în final la calculul rezervei succesoriale și a cotității disponibile a moștenirii.

Bibliografie:

- G. Boroi, C. A. Anghelescu, I. Nicolae, *Fișe de drept civil*, Ed. a 6-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2021;
- Fr. Deak, R. Popescu, *Tratat de drept succesoral. Moștenirea testamentară*, Ed. Universul Juridic, București, 2019.
- Fr. Deak, *Tratat de drept succesoral*, Ed. Universul Juridic, București, 2003;
- M. Eliescu, *Moștenirea și devoluțiunea ei în dreptul RSR*, Ed. Academiei Republicii Socialiste România, București, 1966;
- I. Genoiu, *Dreptul la moștenire în Codul civil*, Ed. CH Beck, București, 2013;
- J. Kocis, P. Vasilescu, *Drept civil. Succesiuni*, Ed. Hamangiu, București, 2016;
- I. Nicolae, *Devoluțiunea legală și testamentară a moștenirii*, Ed. Hamangiu, București, 2016.

¹¹ Potrivit art. 1146 alin. (1) C. civ., „raportul donațiilor este obligația pe care o au între ei soțul supraviețuitor și descendenții defunctului care vine efectiv și împreună la moștenirea legală de a readuce la moștenire bunurile care le-au fost donate fără scutire de raport de către cel ce lasă moștenirea”.